

Кокетка

Янко Єсенський

Новела

Переклад: Ганна Пашко

Вечір танців закінчився. Коли ми провели панночок додому й повернулися назад, на слюсарні висе вибило пів на шосту ранку. Крізь горішні шибки великих, запнених занавісками вікон видно було клапоть темно-синього неба з трьома-чотирма блідими зірочками і чорним обрисом комина на черепичному даху.

Ми вп'ятьох сіли біля довгого столу. Всі ми були молоді, веселі, товариські, обличчя наші блищали від поту та бруду, комірці та манжети були пом'яті, фраки — запорошені й заляпані свічками. Ми замовили собі пива й завели розмову про вечір танців та про дівчат. Додому нам не хотілося. Бо спати після такого вдалого балу, на нашу думку, — річ найнудніша. Музика ще бриніла в наших вухах, красуні танцюристки ще маяли перед нашими очима, а їхні ніжні, приємні слова та жарти ще й досі вчувалися нам. Палкі спогади збуджували наш мозок, думки снували тонку тканину і гаптували її золотими світлячками. Світлячки тріпотіли, ніби ніяк не могли злетіти з тієї тканини на волю.

Охоплені приємними думками, ми не помічали ані залитої скатерки з рештками помаранчів та всіляких ласощів, ані пляшок з шумливим лимонадом та розмаїтими мінеральними водами, ані келихів з недопитим пивом і вином. Велика лампа тьмяно блимала над нами в чаді й смороді; вона, мабуть, догоряла й тому поширювала навколо бридкий запах олії. У похмурому залі лунали веселі розмови, сміх, дзвеніли келихи, і наш приятель Єдльович, молодий адвокат з великим черевом та бородавками на щоках і над очима, співав чеську пісеньку:

Ten p?vab, jen? ovládá sv?t,
jest krásn?jší, jak z r??e kv?t...[1]

Міланович, банківський бухгалтер, з торчкуватою гострою бородою та великим борлаком на худій, тонкій шиї, іноді підспівував йому, так скидуючи голову, аж його височезний чуб метлявся з одного боку в другий. Ракита, адвокат-початківець, смаглявий, безвусий, з довгими викоханими бакенбардами, сидів, сперши свою маленьку стрижену голову на руку; раз у раз очі йому склеплювалися, і здавалося, що він спить, але за хвилину Ракита широко розплющував їх і озирався навсібіч, ніби збудившись зі сну. Помічник аптекаря Славпк, з широким вугластим грубим обличчям й колючими хитрими очима, без упину філософував і спогорда реготався.

Я сидів, поринувши в думки про Мару Жабіцову. Від першої кадрилі я думав про неї весь час. Як ніжно позирала вона на мене! У простому ланцюжку вона потисла мені руку, в парному — поклала руку мені на плече. А потім подивилася на мене так любо, так ніжно, та ще й усміхнулася, ніби запрошуючи: "Підійдіть-но до мене, юначе, я радо танцюватиму з вами, тільки з вами, бо ви мені подобаєтеся". Спершу я не повірив, що

це стосується мене. Потім, коли повірив, то довго не міг збагнути, чому саме до мене вона всміхається, і так ніжно поглядає, і руку тисне, і горнеться до мого плеча. Перед моїми очима постала зваблива картина. Іду я залом і раптом бачу гребінець у темних, густих, розкішних косах, гребінець, усіяний дрібними блискотливими самоцвітами. Це її гребінець. Тієї, що мені руку потисла. Вона бавиться віялом на довгому ланцюжку, намотує ланцюжка на пальця й знову розмотує, дріботить маленькими ніжками в атласових черевичках, сміється словам приятельки, з якою прогулюється, нахилиється. зазирає до люстра, поправляє зачіску і раптом обертається до мене, і її очі сміються, іскорки спалахують у них, наче дрібні зірочки в голубих озерцях. Вона дивиться на мене, а її очі та уста кличуть: "Юначе, підійдіть, я радо танцюватиму з вами..." І я йду до неї.

Із задуми мене вивели цигани, які почали грати в сусідній кімнаті сентиментальний німецький вальс. Музику замовив незнайомий молодик, з чорною бородою та вусами, з циліндром на голові та в жовтавому зимовому пальті, напненому на ліве плече. Спершися на більярд, він диригував першою скрипкою. Здіймав п'ястуки над головою і притьма опускав їх додолу. То означало фортіссімо. Цигани грали фортіссімо. Іншим разом він розтуляв п'ястуки, розчепірював пальці, нахилив голову, ніби ладнався пливти, приплющував очі — і цигани грали піано. Потім він присів біля маленького столика, похилив голову на руки, і перша скрипка, кинувши сіпатися та хитати головою, нахилився, підніс інструмент молодикові до вух і тихесенько награвав мелодію.

— Якої ти думки про Мару? — несподівано стиха й таємниче запитав мене Юло Ракита, широко розплющивши очі.

Я здригнувся. Він заскочив мене саме на думках про неї. Я знову згадував, як ми танцювали з нею простий ланцюжок, і вже збирався перейти подумки до ланцюжка парного.

— Навіщо тобі?

— Просто так. Хочу знати твою думку.

— Якої я думки?.. Та ніякої, — кинув я недбало, ніби дівчина анітрохи не цікавила мене. — Така собі звичайна панійка, — додав за хвилину. — Хіба вона подобається тобі?

— Подобається... Така шляхетність у кожній рисі, в кожному порусі, в кожному словечку... Я тобі, брате, скажу щось, коли ти мене не зрадиш... Знаєш, ця дівчина...

— Які ми, чоловіки, дурні! — голосно проказав помічник аптекаря і привернув до себе нашу увагу. — Ось погляньте на цього божевільного закоханого! — Він показав на незнайомого молодика в сусідній кімнаті. Той досі сидів, похиливши голову на руки, і циган тихесенько награвав йому до вух... — Танцював з Марою і закохався.

Він зневажливо засміявся й відкопирив губи.

"І цей також про Мару говорить, — майнула мені думка. — Що їм треба від неї?"

— Усі ви такі, — провадив далі помічник аптекаря, осміхаючись. — Усі ви закохались у Мару й гадаєте, ніби й вона закохалась у вас.

Він змахнув рукою.

— Він гадає, що вона в нього закохана, — шепнув мені Миланович. Бсрлак йому підстрибнув, чуб війнувся і впав на чоло.

— Якої ти думки про Мару? — запитав Ракита Милановича.

Миланович знову скинув головою так, що чуб упав назад, і зверхньо поглянув на Ракиту. Погляд тон промовляв: "Що тобі, недотепо, треба від Мари? Та вона ж на тебе навіть не гляне. Я ж бо тут". Мені було смішно дивитися на них обох — адже вона м е н і потискала руку. Навіщо вони їй? У одного весь час стрибає борлак, другий вирячує очі... А цей аптекар — чи ти ба! Що це він варнякає про нас, як про закоханих? Здається, й він на щось претендує... Ач неотеса — обличчя, наче мармур, — холодне й мерве...

А помічник аптекаря тим часом, дивлячись поверх наших голів, розводився чимраз голосніше:

— Кумедні чоловіки. Старі а чи молоді. Байдуже. Кумедні, коли йдеться про маєтність. Кажуть, ніби люди бувають обережні й необережні, легковажні, марнотратні, скупі, щедрі, скнарні — але все це неправда, бо коли зайде мова, скажімо, про підтримку ближнього, або про те, щоб позичити гроші тому, хто, як вони знають, ніколи ці гроші їм не поверне, то прийде цей сіромаха до них раз, удруге, вп'яте, і, як не на п'ятий раз, то на десятий неодмінно, вони сховають руки до кишень і пошлються на дорожнечу. Кумедні вони, коли йдеться про їхню власну або чужу шкуру. Існують, мовляв, сміливі й боязкі, мляві й відважні, немилосерді, великодушні, жорстокі — але наступи їм на ніжку, раз, удруге, втретє, вчетверте, і, коли вони не розлютуються відразу, то на десятий раз їх неодмінно візьме злість, і навіть найхоробріший відступиться з дороги, аби йому ніжок не відтоптали. При певному ступені небезпеки навіть найхоробріший тікає, як жалюгідний боягуз...

— Балачки усе це, — увірвав його Єдльович, що й досі співав.

— Можливо, — погодився помічник аптекаря, — але найкумедніші чоловіки, коли йдеться про дівок та про сердечні справи. Тоді чоловіки геть шаленіють. Вигадали собі якісь там: чутливість, закоханість, холодність, — мовляв, є люди холодні, мрійливі, сумні, веселі, відрозливі, приємні, суворі, м'які і, хіба що тільки поетам відомо, які є ще, проте коли на нас погляне гарна дівчина раз, два, три, чотири рази, то, якщо на п'ятий раз ми не подурніємо й не зсунемося з глузду, на десятий раз нас можна сміливо запроторити до божевільні. І схибнулися ми не на тому, що нам море по коліна або голова наша сягає шпилья костьолу. А на тому, що дівчина, закохана в нас по вуха, вище ніж по вуха, ба навіть вище голови закохана в нас. Атож-бо!

Він зітхнув і якимось сумно додав:

— Те, що природне — не божевільне. А проте є в нашій натурі божевільний пунктик, який зветься гонором. І той гонор водить нас за носа, аж поки смерть нас пошиє в дурні й ми вріжемо дуба... Мара гарна дівчина, але кокетка, кокетка. Вона грає на цій нашій божевільній струнці, а ми шаленіємо, надто заносимося. Ось ти надто заносишся, і ти, і ти.

Він показав на всіх по черешно, і на мене також.

Я спаленів. Цей суб'єкт ніби читав мої думки. Хоч я й думав про Мару від першої кадрили, але ж я мав на це підставу. Я нікуди не заношуся, нічого собі не вигадую — адже вона спершу потисла мені руку, а потім поклала руку на плече. А це — вже ознака кохання. Коли б не кохала мене, то не потисла б руки... Але чого це він саме до Марп присікався? Хіба йому бракує інших дівчат? Чого це він її обізвав кокеткою?.. Щось помітив, а тепер заздрить...

— Дай їй спокій! — вигукнув я сердито. — Це все дурниці! Мара — порядна дівчина.

— Ач який заступник! — засміявся помічник аптекаря і, наче на злість, повторив: — Мара — кокетка!

Міланович, блідий, з палаючими очима, підхопився й махнув кулаком:

— Не ображай її!

— Негідник! — гаркнув Єдльович.

— Ач, як філософує про беззахисну дівчину! — кричав Ракита.

— Хіба ж я й не кажу, що всі ви закохалися? Божевільні, — буркнув собі під ніс Славик.

"А чого це вони так розходилися? — подумав я. — Це ж моя справа боронити її. Вона так ніжно подивилася на мене в простому ланцюжку..."

— Дурниці! — знову вигукнув я. — Тобі вона не подобається, ти їй — тим паче, то чому ж ти...

Цієї миті до кімнати увігнався незнайомий молодик — наче хто його вштовхнув. Він прихилився до одвірка і зупинився, похитуючись на тонких, непевних ногах. Пальто сповзло з його плеча і впало до ніг. Молодик не наважився підняти пальто, аби й самому не гепнути. Червоний як рак, з вираженими очима, він белькотів:

— Ви тут про панночку Марію... Ображаєте її... Но смійте гудити її... Вона мені тричі потисла руку під час балу... Вона закохана в мене... Завтра я проситиму її руки...

— Брешете, пане! — розлютився я.

— Облиш його, — смикнув мене за фрак Ракита, — хіба не бачиш, що він п'яний? Дай спокій цій п'яній свині. А до того ж, — шепнув він таємниче мені на вухо, — Мара зі мною танцювала і щоразу, коли ми зустрічались у танці й подавали одне одному руки, вона промовисто поглядала на мене і потискала мені пальці.

— І тобі також? — запитав я.

— Невже й тобі? — здивувався він.

— То й вам вона потискала руки? — засміявся помічник аптекаря. — Мені також, та ще й як!

— Стривайте, мені також, — зажурено мовив Міланович і скинув голову. Чуб упав йому на ліве вухо.

— І мені, і мені! — скрикнув Єдльович і насупився. Усі бородавки на його обличчі зійшлися до купи.

— Усім, усім, — жахнувся я і, мов підтятий, упав на стілець.

П'яний молодик сперся об одвірок і дивився на своє пальто. На очах йому, здається, бриніли сльози.

— Хіба ж я не казав, що вона кокетка? — мовив помічник аптекаря. — Кокетка, кокетка, — бурмотів він.

Ми заходилися з'ясовувати подробиці. Кому, як і скільки разів панночка Мара потисла руку, як вона на кого глянула — промовисто, чи ні, а чи взагалі не поглянула, чи, поглянувши, схилила сором'язливо голівку, а чи ні? Чи засміялася потім, а чи була сумна?

— Нікому так, як мені, — проказав п'яний молодик і зробив спробу підняти пальто, але поточився, і його швиргнуло до другого одвірка. Ми підтримали його й вивели до другої кімнати, де він ліг на канапу. А ми тим часом і далі з'ясовували подробиці.

"Мою руку вона тримала довго-довго, — думав я собі, — і бавилася моїми пальцями, кожним зокрема, а надто підмізинним, пестила його довго-довго, аж поки взялася до мізинця... А всім їм тільки потискала руки... Але ж одне — руку потиснути, а цілком інше — пестити її... Потискати руку можна просто за звичкою, а от бавитися пальцями!.. З оцими юнаками панночка Мара могла б і пожартувати, але зі мною, поетом, вона не жартувала. Вона ставилася до мене серйозно, вона потискала мені руку щиро, палко, кохаючи..."

Так думав я. Але, як з'ясувалося, інші теж так думали. А то хіба ж би замовив помічник аптекаря ще тієї ж ночі серенаду під вікнами панночки Мари? Чому ж би тоді наступної ночі замовив серенаду молодик з чорною борідкою та вусами? А Єдльович послав великий букет троянд. Міланович — чотири кілограми ласощів. Ракита — її портрет. Я написав "Оду до Мари", каліграфічно її переписав і надіслав рекомендованим листом.

Що легковірніший юнак, то палкіше він кохає.

А панночка Жабіцова?

Від її брата ми довідалися, що третього березня ц. р. занотувала вона до свого щоденника таке:

"...я знову шістьом запаморочила голову й збаламутила душу. Сьогодні троє освідчилися мені в коханні... Завтра має освідчитися Єдльович, післязавтра — Міланович, і то до обід, бо ввечері мені напевно відкриє свою велику таємницю аптекар Славик... Треба ж людині чимось розважатися..."

[1] Та заба, що чарує світ, пишніша, ніж троянди квіт...